ir viena antkaklė kanopiniais galais), datuojami ankstyvuoju metalų laikotarpiu. Svarbiausias šiuo atžvilgiu yra Bulėnų kaimo, kuris ribojasi su Viekvedžių kaimu, jame rastas Rytų Pabaltijo tipo atkraštinis kirvis. Nors Bulėnuose ir Viekvedžiuose aptikti kirviai skiriasi savo įtvaru, tačiau datuojami tuo pačiu II Montelijaus periodu (Ігригалавичене Э., Мяркявичюс А. *Древнейшие металлические изделия в Литве. II–I тысячелетия до н.ve.* Вильнюс, 1980, с. 68), taigi chronologiškai yra tapatūs. Bulėnų kaimo kirvis rastas atsitiktinai, jo radimo aplinkybės nežinomos, literatūroje jis minimas jau nuo 1961 m. Viekvedžiuose ir Bulėnuose rastų kirvių artimiausioje aplinkoje nežinoma ankstyvojo metalų laikotarpio gyvenviečių ar laidojimo objektų.

2023 m. Viekvedžių kaime atlikti žvalgymai ir žvalgomieji tyrimai (3 pav.). Žvalgymų metu vizualiai ir metalo ieškikliu patikrintas maždaug 2,5 ha dydžio plotas. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirtos dvi 5x2 m dydžio perkasos, iš viso 20 m^2 dydžio plotas. Fiksuoti nuo 15 iki 35 cm storio rudos spalvos, priesmėlingo grunto sluoksniai, 3 vėlyvos ūkinės duobės. Įžemis pasiektas 35–65 cm gylyje. Perkasose aptikta žiestos keramikos šukių, kaltinių vinių, gyvulių kaulų, stiklo, medžio. Radiniai ir ūkinės duobės greičiausiai susijusios su šiek tiek į Š nuo tirtos vietos XIX–XX a. buvusia sodybviete. Žvalgymų metu aptikti vėlyvi XIX–XX a. radiniai ir 4 monetos (XVII–XX a.).

Įvertinus archeologinių tyrimų duomenis, manoma, kad kirvis galėjo būti atsitiktinai pamestas arba buvęs, neintensyvus archeologinis sluoksnis sunaikintas žemės darbų metu. Radiniai perduoti į LNM.

A new Bronze Age artefact from the Šiauliai district

On 25 April 2023, the Šiauliai Territorial Division of the Cultural Heritage Department was presented by A.M. with a bronze flanged axe and a skull found in the village of Viekvedžiai **(Šiauliai** district, W Lithuania). The axe was discovered in 2023 during a metal detector search and the skull was found a few years ago, when ploughing the fields. Radiocarbon dating of the skull provided a range from 1667 to present day (Fig. 2). The Bronze Age flanged axe found at the site is of the eastern type, dating to the 2nd Montellian period (1500–1300 BC). The casting seams have been cleaned. The axe has a green patina; the blade is deformed and chipped in places. The head is 10.8 cm long and the blade is 6 cm wide, while the flange is 6.7 cm long and 5 mm tall (Fig. 1). In 2023, exploratory excavations covering 20 m^2 (Fig. 3) and a field survey covering 2.5 ha were carried out in the village of Viekvedžiai, yielding finds from the 19th–20th centuries and 4 coins (17th–20th centuries).

Kęstutis Peseckas, Mindaugas Pilkauskas, Algirdas Kalinauskas, Divonis Piličiauskas, Karolis Minkevičius, Aušra Selskienė

Muno ežero aplinkos žvalgymai

Muno, arba Mūno, ežeras yra Šiaurės rytų Lietuvoje, greta Pamunės ir Kazimieravo kaimelių (Ignalinos r., Naujojo Daugėliškio sen.), iš jo išteka Mūnelio upelis (1 pav.). Apie 800 m į R nuo Muno ežero R pakrantės telkšo Padysnio hidroakumuliacinės elektrinės tvenkinys. Iš šio tvenkinio ir Mūnelio upe atitekančio

Muno ežero vandens pertekliaus formuojasi Dysnos upė. Siekiant pažinti Muno ežero ir Dysnos upės ištakų aplinkos priešistorę ir apgyvendinimo raidą bei aptikti iki šiol nežinomų archeologinių radaviečių 2023 m. Muno ežero aplinkoje šio straipsnio autorių iniciatyva vykdyti žvalgymai.

Tai, kad Dysnos ištakų ir Muno ežero apylinkės priešistoriniais laikais buvo apgyvendintos, liudija iki šiol šiose vietovėse aptikti archeologiniai objektai. 1977 m. A. Tautavičiaus vykdytos ekspedicijos metu buvo aprašytas Janionių pilkapynas, užfiksuota 60 iki 9 m skersmens pilkapių (*LIIR*, f. 1, b. 548). Nuo tada platesni šio objekto tyrimai nevykdyti. 2003 m. prieš vykdant dujotiekio tiesimą Dysnos upės ištakų aplinkoje žvalgomuosius tyrimus šurfais vykdė Z. Baubonis (*ATL 2003 metais*, 2005, p. 252). Tiriant šurfus dešiniajame Dysnos upės krante, viename iš šurfų, miškožemyje ir po juo esančiame smėlyje išryškėjusioje įgilintoje struktūroje rasta titnago nuoskalų, perdegusių kauliukų ir lipdytinės keramikos šukių (Mieliatilčio senovės gyvenvietė I). Kairiajame Dysnos upės krante tiriant vieną iš šurfų po miškožemiu rastas titnago skeltės fragmentas. Šių tyrimų metu apie 1 km į P nuo Mieliatilčio gyvenvietės I taip pat buvo surastas Mieliatilčio piliakalnis, platesni tyrimai jame nevykdyti.

2004 m. Dž. Brazaitis vykdė detaliuosius tyrimus 2003 m. aptiktų radaviečių vietose (*ATL 2004 metais*, 2006, p. 7–10). Mieliatilčio senovės gyvenvietėje I siekiant patikslinti saugotinos teritorijos ribas ir nustatyti, ar anksčiau aptikti radiniai gali būti siejami su pilkapynu, buvo detaliai ištirtas bendras 16 m^2 plotas ir 3 1x1 m dydžio šurfai. Viso šių tyrimų metu, daugiausia miškožemio sluoksnyje, rastos 507 keramikos šukės, molinio verpstuko dalis, 14 titnago radinių, smiltainio galąstuvo dalis, degusių kaulų. Keramika priskirta brūkšniuotosios keramikos

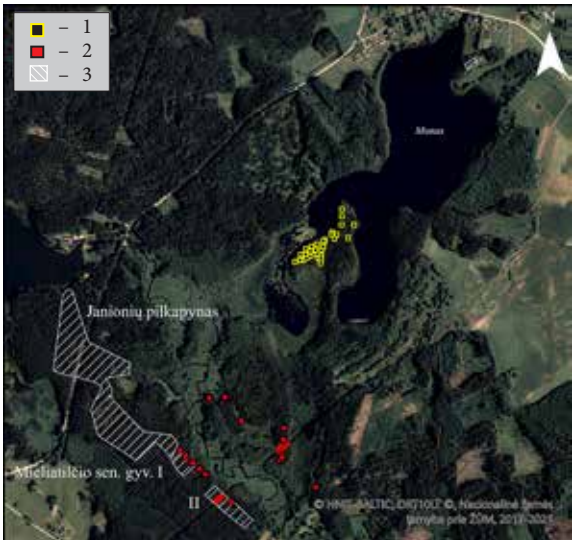

0 500 m

1 pav. Bendras tyrimų vietos situacijos planas: 1 – šių tyrimų metu tirtų kasinių ir šurfų vietos; 2 – ankstesnių tyrimų metu tirti šurfai ir perkasos (Z. Baubonio ir Dž. Brazaičio tyrimai); 3 – saugomos teritorijos. K. Pesecko brėž.

Fig. 1. Map of the area: 1 – locations of shovel test pits; 2 – test pits and trenches previously excavated by Z. Baubonis and D. Brazaitis; 3 – protected areas.

kultūrai, o titnaginiai dirbiniai – ankstyvajam mezolitui. Šių tyrimų metu į P nuo Mieliatilčio gyvenvietės I taip pat aptikta ir tirta Mieliatilčio gyvenvietė II. Čia detaliai ištirtas 442 m^2 plotas, aptiktos 6 čia stovėjusio 5 m ilgio ir 3 m pločio pastato stulpavietės. Pastato viduje ir stulpavietėse rasta brūkšniuotosios keramikos, surinktas vienas beveik pilnas puodas. Gyvenvietėje taip pat rastas geležinis dirbinys, primenantis diržo sagtį, ir akmeninis įtveriamasis kirvelis. Gyvenvietė priskirta brūkšniuotosios keramikos kultūrai. 2004 m. tyrimų metu kairiajame Dysnos krante suprojektuotos dujotiekio trasos vietoje, kurioje 2003 m. rastas titnago skeltės fragmentas, taip pat detaliai ištirtas 731 m^2 plotas, jame rasta vienos titnago nuos-

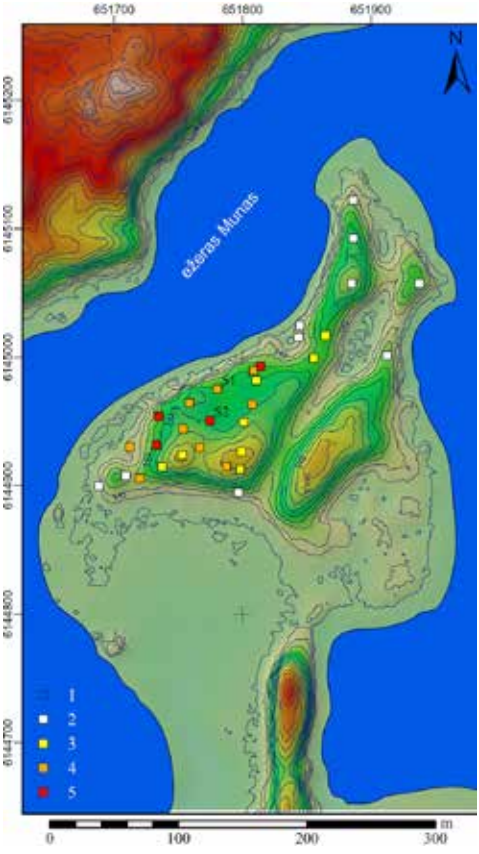

2 pav. Archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – tirtų 50x50 cm dydžio kasinių ir 1x1 m dydžio šurfų vietos (šurfų vietos pažymėtos Š1 ir Š1); 2 – radinių tankis 0,25 m² dydžio plote 0–1 radinys; 3 – radinių tankis 0,25 m² dydžio plote 2–5 radiniai; 4 – radinių tankis 0,25 m² dydžio plote 6–15 radiniai; 5 – radinių tankis 0,25 m² dydžio plote 16–36 radiniai. K. Pesecko nuotr.

Fig. 2. A topographic map of the new site. The squares indicate the locations of shovel test pits and test pits S1 and S2. The colours indicate the density of finds per square (0.25 m²): 2 – 0–1 finds; 3 – 2–5 finds; 4 – 6–15 finds; 5 – 16–36 finds.

kalos ar skeltės apatinė dalis. Įdomi Muno ežero pavadinimo etimologija. Tai vienas iš apie 50 finougriškos kilmės hidronimų Lietuvoje, kildinamas iš žodžio *muna*, estų ir suomių kalbose reiškiančio kiaušinį.

3 pav. Kultūrinis sluoksnis šurfo 2 sienoje. K. Pesecko nuotr.

Fig. 3. The cultural layer in the section of test pit 2.

Archeologinius tyrimus suplanuota vykdyti kasiniais žvalgant buvusius ir esamus Muno ežero pusiasalius, salas, pakrantes ir Dysnos upės pakrantes. Pirmąja tyrimų vieta pasirinktas Muno ežero pusiasalis **Baikelių** kaime, buvusi sala, į kurią šiuo metu galima nueiti sausuma. Jau pirmajame kasinyje aptikta archeologinių radinių, tad visi tolimesni lauko darbai vykdyti siekiant nustatyti radinių paplitimą ir kuo tiksliau apibrėžti naujai aptiktos archeologinės radimvietės ribas. Kasiniai buvo tiriami 50x50 cm dydžio plote, kasant juos kastuvu ir sijojant visą gruntą su nešiojamu sietu 4 mm akutėmis.

Tyrimų lauko darbams skirtos 2 dienos. Iš viso per jas ištirtas 31 kasinys salos V ir Š dalyse. Dėl laiko stygiaus neištirta liko salos PR dalis (2 pav.). Didžiojoje dalyje kasinių fiksuota panaši stratigrafija: po 10–15 cm storio smėlingu miškožemiu (paviršiniu sluoksniu, gausiu augalų) tirtas pilkas arba pilkai rudas smėlis, 20–45 cm gylyje pereinantis į švarų gelsvai rudą arba rudą smėlį, laikytiną įžemiu. Išskirtinė stratigrafija fiksuota 2 kasiniuose, kurių vietose ištirti 1x1 m dydžio šurfai. Po miškožemiu ir rusvo ar pilko smėlio sluoksniais šurfe 1 aptik-

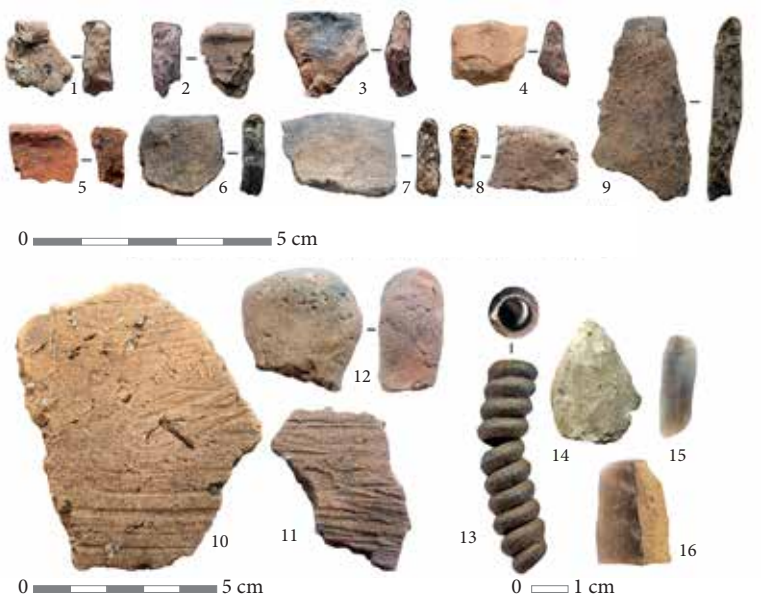

4 pav. Tyrimų metu rasti radiniai: 1–9 – indų pakraštėliai; 10–11 – brūkšniuotosios keraminių indų sienelės; 12 – indo ąselė (?); 13 – bronzinė įvija; 14 – titnaginis antgalis; 15–16 – titnago nuoskalos. K. Pesecko nuotr.

Fig. 4. An assortment of finds: 1–10 – vessel rims; 11–12 – walls of brushed pottery vessels; 13 – a spout (?); 14 – a bronze spiral; 15 – a flint point; 16–17 – flint flakes.

tas pilko ir tamsiai pilko degėsingo, o šurfe 2 – labai tamsiai pilko degėsingo smėlio sluoksnis (3 pav.). Dviejuose kasiniuose aptiktos stulpavietės.

Archeologinių radinių rasta 22 kasiniuose (4 pav.). Radinių tankis 0,25 m^2 plote svyravo nuo 1 iki 36, iš viso surasta 360 radinių. Daugiausia aptikta keramikos, iš viso 313 šukių. Keramikos molio masė liesinta smėliu arba grūstu granitu, 129 fragmentai turėjo bent vieną brūkšniuotą paviršių, pakraštėliai – tiesūs arba su į išorę atlenkta briaunele. Tyrimų metu taip pat surasti 44 titnaginiai radiniai, tarp jų – 1 trikampis antgalis, 1 statmenai retušuota briauna ir 43 nuoskalos. Taip pat rastas 1 molio tinko gabalėlis, 1 šlako gabalėlis, bronzinė įvija ir beformis susilydžiusio metalo fragmentas. Siekiant išsiaiškinti, ar tai archeologinis radinys, skenuojančiu elektronų mikroskopu buvo atliktas jo tyrimas, parodęs greičiausiai šiuolaikinę sudėtį (alavo ir švino lydinys, tikėtina, lydmetalio fragmentas).

Iš šurfe 2 surasto kultūrinio sluoksnio ir viename iš kasinių aptiktos 20 cm skersmens ir 22 cm gylio stulpavietės buvo paimti grunto mėginiai makrobotaniniam tyrimui. Grunto mėginiuose rasta nedaug itin smuklių gyvūnų osteologinės medžiagos fragmentų ir 27 degusios augalų makroliekanos. Gausiausią grupę tarp jų sudarė kultivuojamų augalų liekanos. Rasta paprastojo miežio, tikrosios soros, dvigrūdžio miežio ar speltos, avižų genties ir pupinių šeimos augalų makroliekanų. Fiksuotas kultūrinių augalų spektras būdingas Lietuvos I tūkst. pr. Kr. gyvenviečių medžiagai. Plati rūšinė įvairovė leidžia manyti šioje vietoje greičiausiai gyvenus daugiausia žemės ūkiu besiverčiančią bendruomenę. Mėginiuose rastos pavienės lau-

kinės augalijos liekanos rodo šioje vietoje vyravus drėgnas sąlygas.

Šurfe 2 surastas tiksliau neidentifikuoto kviečio grūdo fragmentas buvo datuotas radioanglies datavimo metodu, gauta data – 45 m. pr. Kr. – 121 m. (1984±34) (FTMC–EK11). Archeologinių tyrimų metu aptikti radiniai verčia manyti, kad naujai aptikta gyvenvietė gali būti vienalaikė, panašaus laikotarpio kaip ir anksčiau netoliese lokalizuotos Mieliatilčio senovės gyvenvietės I ir II.

The field survey of Lake Munas area

Lake Munas is situated near the villages of Pamunė and Kazimieravas (Ignalina district, NE Lithuania; Fig. 1). In 2023, the authors of this report initiated a field survey in the area surrounding Lake Munas in order to discover previously unknown archaeological sites and to learn more about the prehistory of the area. Prehistoric occupation of the area is demonstrated by the existence of archaeological sites in the surroundings of the Dysna River headwaters and Lake Munas, namely the Janioniai barrow cemetery and the settlements of Mieliatiltis I and II which have been attributed to the Brushed Pottery culture. The first area surveyed around Lake Munas was the peninsula – a former island now accessible by land (Fig. 2). Finds were encountered in the very first shovel test pit, and subsequent fieldwork sought to determine the distribution of the finds and define the boundaries of the newly discovered archaeological site. Over the course of 2 days, 31 shovel test pits (0.5 x 0.5 m) and 2 test pits (1 x 1 m) were excavated. Twenty-two shovel test pits yielded 360 finds (Figs. 3, 4) – predominantly sherds of brushed pottery, as well as a flint point and flint flakes, a piece of slag, and a bronze spiral. Macrobotanical analysis of the soil sampled from the cultural layer and the posthole fill identified 5 taxa of cultivated crops. A ^{14}C date of 45 cal BC–121 cal AD was obtained for a grain of wheat. The findings suggest that the newly discovered settlement was predominantly of an agricultural nature and likely contemporaneous with the nearby sites of Mieliatiltis I and II.

Emilijus Petukauskas

Archeologiniai radiniai iš 2023 m. metalo ieškiklių naudotojų sąskrydžio

2023 m. vasarą MINK organizavo 9 pramoginį sąskrydį metalo ieškiklių naudotojams (1 pav.). Sąskrydis vyko lygiuose melioruotose dirbamuose laukuose kanalizuotos Šumeros upelio kairiajame krante (ribojasi šiaurinėje teritorijos dalyje) prie Petraičių miško masyvo (2 pav.), **Sokų** ir aplinkinių kaimų žemėse. Jokio archeologinio paveldo iš šių vietų iki renginio nebuvo žinoma.

1 lentelė. Sąskrydžio informacija

Metai	Vieta	Renginio plotas ha	Dalyvių skaičius	Archeologinių radinių skaičius	Radiniai perduoti
2023 08 05–06	Sokai, Morkūnai, Peraičiai, Kėdainių r. Šėtos sen.	95	680	182	KPD Kauno skyrius

Tarp dalyvių buvo svečių iš Estijos, Latvijos ir Lenkijos. Tarp surastų 182 radinių, galimai turinčių archeologinę, istorinę ar kultūrinę vertę (galutinai jie bus įvertinti KPD radinius perduodant į KMM), dalis buvo neabejotinai arche-